

Ds Jaco Zuurmond

3 augustus 2014
7e zondag van de zomer
Matteüs 14,13-20

Gemeente van de Levende,

“Economie is de wetenschap die bestudeert hoe een samenleving haar schaarse middelen gebruikt.” Dat was min of meer de definitie die je als één van de eerste dingen moest leren bij het vak economie op de middelbare school – als je dat vak tenminste in je pakket had.

In het Evangelie van vandaag is sprake van een samenleving: Ongeveer vijfduizend man, vrouwen en kinderen niet meegeteld zijn samengekomen voor een zomerpicknick aan het meer.

En er is sprake van schaarste: “we hebben hier niets!”, zo roepen de discipelen van Jezus. Nou ja, niets... bij nader inzien is dat net iets te mager geformuleerd. ‘Niets’, dat is een moeder met haar kinderen op de vlucht in Gaza, niets, dat is de toekomstverwachting van een Afrikaanse bootvluchteling. Maar in het evangelie is niet niets. Wel bijna niets. We hebben alleen vijf broden en twee vissen”.

En daarmee is er dus een samenleving en er is schaarste en er is een verhaal dat bestudeert hoe deze samenleving die schaarse middelen het beste kan gebruiken. Het Evangelie van vandaag is een Economisch Evangelie.

Als het Evangelie van vandaag één ding duidelijk maakt dan is het dat er binnen de Joods-Christelijke traditie maar één manier is om met schaarste om te gaan. Opvoeden binnen deze traditie dat is allereerst: je kinderen leren delen. (Ik ben niet echt deskundig, maar ik kan me voorstellen dat de Islamitische traditie het op dit punt behoorlijk met ons één is.)

Nu is ‘delen’ vaak makkelijker gezegd dan gedaan. ‘Delen’ is een hobby, zo heet dat tegenwoordig. Een luxe. Een vrijblijvendheid die je ook kunt laten. Nu de middelen wat krappere worden – nou ja, krappere, we zijn met z’n allen nog steeds onvoorstelbaar rijk, we leven in Noord-Europa en Noord-Amerika nog steeds in een luxe waarvan we zeg 30 jaar geleden niet van hadden durven dromen. Maar toch, nu er wat dipjes in onze welvaart verschijnen, verdwijnen woorden als delen en solidair-zijn rap van de politieke agenda. Er is geen geld meer voor solidariteit, zo wordt gezegd. De goede sociale wetgeving van weleer is te duur. Geld dat je investeert in de onderkant van de samenleving rendeert niet. Daar groeit de economie niet van. Beter investeer je aan de andere kant. Verlaag de belastingen, geef bedrijven meer ruimte, laat stevige winst toe. Dan zal de economie weer groeien... en dán... dan zal ook de onderkant daarvan meeprofiteren. Zo is, misschien wat kort door de bocht, de economische theorie van vandaag de dag. Zo gaat onze moderne samenleving om met schaarste. En dan zijn het de zwaksten, de allerzwaksten, die het gelag moeten betalen. En niet alleen dat – het ‘ieder voor zich’ dat meer en meer richtinggevend wordt in de economische theorie heeft z’n weerslag in de omgang van mensen met elkaar. Ellebogen worden belangrijker in zo’n samenleving. Een tijdelijk contract is het hoogst haalbare, en voor jou tien anderen. De onderlinge verhoudingen kunnen niet anders dan verkillen in zo’n samenleving – wanneer je medemens niet langer je naaste is, maar hoogstens handelspartner – en vaker: je concurrent.

Aan de oever van het meer is het óók een optie om elkaar los te laten. Het is letterlijk de suggestie van de leerlingen: “Stuur de mensen weg, laat ze naar de dorpen gaan om eten voor zichzelf te kopen”. Samen zal niet lukken, Jezus, in deze schaarste. Samen was een leuke hobby van gisteren, maar vandaag lukt het niet meer. Dus nu maar ieder voor zich. Ieder naar z’n eigen dorpje. Naar z’n eigen broodtrommel. De één wat meer dan de ander, maar dat moet dan maar.

Hoe anders is de weg die Jezus wijst: Juist als het krap wordt, juist als schaarste de bepalende factor is, is ‘delen’ des te belangrijker. Zoek elkaar op. Leg bij elkaar wat je hebt. Deel samen wat je samen hebt. En dat betekent dus tegelijk: Laat elkaar niet los. Laat je niet tegen elkaar uitspelen. Offer niet ook nog het sámen op aan de schaarste – maar laat veeleer dat ‘samen’ juist een antwoord zijn op de schaarste. En je zult ontdekken dat op die weg, op zo’n economie, zegen rust. “En nadat hij de mensen opdracht had

gegeven op het gras te gaan zitten, nam hij de vijf broden en de twee vissen, keek omhoog naar de hemel, sprak het zegengebied uit en brak de broden; hij gaf ze aan de leerlingen, en de leerlingen gaven ze door aan de mensen.”

Tot zo ver de economie-les van vandaag. Zogezegd de buitenkant van het verhaal van de wonderbare spijziging. Maar er is ook een binnenkant. Een diepere laag. Ik laat mij daarbij leiden door de uitleg van Origenes, een groot theoloog uit de vroege kerk, specialist in het zoeken juist van die diepere lagen. In het jaar 249 schreef deze Origenes een commentaar bij het Evangelie van Matteüs .

Origenes wijst er op dat het verhaal van de wonderbare spijziging speelt ná het verhaal van de moord door Herodes op Johannes. Het is een verhaal na een moord. Na een executie, na een brute moord. En niet zo maar een moord. Johannes stond, zo onderstreept Origenes, voor Elia. Ofwel voor de profetie. En dat is dus: voor het diepe vertrouwen dat de oude woorden van Mozes ook voor latere tijden wegen konden wijzen. Dat was wat profeten deden: de oude woorden van Mozes vertalen in wegen van vandaag. Johannes stond zo voor de hoop.

En nu is de profeet, de aloude vertegenwoordiger van het woord van gerechtigheid, het levende woord van hoop, vermoord.

Daar aan de oever van het meer is niet alleen sprake van materiële schaarste. Er is ook sprake van uiterste geestelijke nood. “Wij hebben niets”, zeiden de discipelen. En dat slaat volgens Origenes nog meer op hun gebrek aan vertrouwen dan op het gebrek aan voedsel. We hebben géén vertrouwen meer, geen geloof meer, geen hoop meer. Het ‘recht van de sterkste’ en het ‘ieder voor zich’ zijn in onze wereld te machtig gebleken. Het ‘woord van liefde, vrede en recht’ durven we nauwelijks nog aan onze kinderen te vertellen. Die tijd is voorbij – ook dat zeggen de leerlingen letterlijk en heel beeldend – de NBV vertaalt helaas wat plat met ‘het is al laat’. De tijd is voorbij... En volgens Origenes slaat dat niet zozeer op de avond van die dag, als wel op de avond van het leven, van het samenleven van mensen, de avond van de hoop en het vertrouwen dat het nog wat wordt met ons. De tijd van dat vertrouwen is voorbij.

Als een samenleving er zó aan toe is, hoe goed is het dan dat er één is van wie het verhaal verteld wordt dat hij niet opgeeft. Dat hij al doende een weg wijst.

Die, om te beginnen blijft kijken. Blijft kijken naar medemensen. “Hij raakte diep om hen bewogen” zo lezen we. Daarmee wordt een lichamelijke betrokkenheid bedoeld. Een onontkoombare betrokkenheid: jouw pijn is mijn pijn, jouw honger is mijn honger. Van binnen verteerd worden door de nood van al die jonge Afrikanen in die bootjes. Verder durven kijken dan de simpele vooroordelen waarmee we ons de nood van de medemens van het lijf houden. Achter de drugsverslaafde de mens in nood blijven zien!

Blijf kijken naar elkaar, zegt hij zo, terwijl hij het zelf voordoet. Blijf kijken, Raff en Marieke, naar elkaar, naar je medemensen! Laat je niet aanpraten dat het in deze wereld ‘ieder voor zich is’. Maar blijf om elkaar bewogen, kindjes. Tot in je diepste toe.

Dat is het eerste, dat mensen te doen staat in tijden als de onze.

Als mensen zo naar elkaar blijven kijken, dan gaat tóch het verhaal van Johannes door. Dan gaat de profetie door, het vertrouwen. Door alle tijden heen.

En dan: Geven jullie hun maar te eten!

Hoe?

Hoe, dan Jezus? Wat kunnen wij doen?

Jezus doet het ons voor:

Een brood.

Het simpele brood van alle dag.

Jezus neemt het,

hij heft zijn ogen op naar de hemel,

spreekt de zegen uit:

“Heer, dank voor deze spijs”,

en dan deelt Hij.

Hij deelt het brood van alledag.

Dat is alles.

Dat kunnen wij ook. Met onze kinderen, kleinkinderen.

Het simpele brood van alle dag.

Laat het zo simpel niet zijn.

Durf er, samen met Marieke en Raff, dankbaar voor te zijn: “Dank voor deze spijs”.

Leer het te zien als een geschenk. Dan zal je als vanzelf ook leren delen.
En dan zal je zien - dan ontstaat er gemeenschap.
Dan groeit er liefde, vrede, recht!

Zo'n simpel gebed,
zou dat niet een daad-protest bij uitstek kunnen zijn tegen de éénzaamheid van onze tijd?
Die simpele liturgie van dat kleine gebed, verbindt onze dagelijkse maaltijd met die maaltijd van die 5000 aan het meer. Waar nét zo gebeden werd. En waar toen, te midden van alle eenzaamheid, vertrouwen groeide, zodat er werd gedeeld.
Een verhaal dat nooit ophoudt!
Blijf het vertellen

Amen